

Sunčica Hajdarović, asistent
Pravni fakultet Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA PRAVA DJETETA NA IZDRŽAVANJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak: U slučaju neispunjena dužnosti roditelja da izdržavaju svoje maloljetno dijete, država se nije ograničila samo na primjenu sredstava u okviru porodičnog prava, već je, radi ostvarivanja prava na izdržavanje djeteta zagarantovanog međunarodnim dokumentima i nacionalnim zakonima, predvidjela i sredstva iz drugih pravnih područja. Krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja predstavlja jedno od krivičnih djela iz glave XX Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine: Krivična djela protiv braka, porodice i mladeži. U sklopu razmatranja ovog krivičnog djela sa kriminološkog aspekta, u ovom radu bit će obrađena fenomenologija krivičnog djela izbjegavanja izdržavanja izvršenog u periodu od 2008. do 2013. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine. Poseban osvrt će biti dat na razloge ili motive zbog kojih je djelo izvršeno. Izvor podataka su pravomoćne presude Općinskih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: izdržavanje, najbolji interes djeteta, krivičnopravna zaštita

1. Uvodne napomene

Pojam izdržavanje istoimenica je pojmu alimentacija koja svoje korijene vuče od latinske riječi *alo, alui, altum*, što na bosanskom jeziku znači "hraniti". Budući da je hrana neophodna za život iz ove terminologije se već očituje važnost izdržavanja i ostvarivanja prava na izdržavanje. Djeca kao jedan od najvažnijih, i svakako najosjetljivijih dijelova društva, morala bi u svakom trenutku imati osiguranu egzistenciju i ostvarivati svoje pravo na izdržavanje. Kada roditelji djeteta žive zajedno, neće dolaziti do izražaja izdržavanje koje mu svakodnevno pružaju jer oni tada najčešće ravnopravno, zajednički i sporazumno osiguravaju djetetu primjeren život i razvoj. Ali kada, iz bilo kojeg razloga, dijete živi samo s jednim roditeljem, problem ostvarivanja prava na izdržavanje postaje uočljiviji. Upravo tada se postavlja pitanje kako riješiti taj problem što efikasnije i bezbolnije za dijete, pogotovo kada roditelj koji je dužan davati izdržavanje nije spreman svojevoljno ispunjavati svoju obavezu?¹

Prema odredbama člana 215. Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine², roditelji su dužni izdržavati svoje maloljetno dijete i u izvršavanju

¹ Gliha D., Pintarić A., Pravo djeteta na roditeljsko uzdržavanje, Analiza, kritički osvrt i prijedlog poboljšanja, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2014., str. 1.

² Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“ br. 35/05 i 41/05

te obaveze moraju iskoristiti sve svoje mogućnosti i sposobnosti. Dakle, izdržavanje djeteta je dužnost roditelja, odnosno obaveza da obezbijedi sredstva za zadovoljenje osnovnih životnih, obrazovnih i drugih potreba svom djetetu. Normativno regulisanje izdržavanja kao prava i obaveza zakonskog karaktera spada u domen porodičnog zakonodavstva. Naime, brak i porodica predstavljaju osnovu na kojoj je bazirana i iz koje prozilazi dužnost i pravo uzajamnog izdržavanja. Upravo porodična solidarnost je bila i ostala osnovna ideja nastanka i egzistiranja instituta izdržavanja, dok društvena solidarnost u vidu prinudnog ostvarenja izdržavanja, te propisivanja krivično-pravnih sankcija nastupa kada zataji porodična solidarnost.³

Roditelj, kao titular prava na izdržavanje ne može se odreći tog prava, pa je tako članom 218. Porodičnog zakona FBiH propisano da roditelj koji ne ostvaruje roditeljsko staranje, ili kojem je ograničeno ili oduzeto roditeljsko staranje, ne oslobađa se dužnosti izdržavanja djeteta. Dakle, pravu na izdržavanje korespondira obaveza oba roditelja da izdržavaju svoje dijete. Ovome u prilog govori i činjenica da zakon ne postavlja nikakve uslove za izdržavanje na strani djece, već je samo maloljetstvo dovoljna pretpostavka za izdržavanje. Naravno, prema Porodičnom zakonu FBiH, i punoljetna djeca mogu biti izdržavana od strane svojih roditelja, međutim u tom slučaju su propisani uslovi na osnovu kojih je takvo izdržavanje moguće (ako se dijete nalazi na redovnom školovanju roditelji su dužni, prema svojim mogućnostima, osigurati mu izdržavanje i nakon punoljetnosti a najduže do navršene 26. godine života i ako je punoljetno dijete zbog bolesti, fizičkih ili psihičkih nedostataka nesposobno za rad, a nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, roditelji su dužni izdržavati ga dok ta nesposobnost traje, član 216. Porodičnog zakona FBiH).

Izdržavanje maloljetnog djeteta se uvijek određuje u novcu. Svaki drugi oblik doprinošenja odgoju djeteta ne može se smatrati izdržavanjem u smislu porodičnog zakonodavstva, s obzirom da član 244. Porodičnog zakona FBiH propisuje da osobu koja je dužna davati izdržavanje sud će obavezati na plaćanje budućih mjesečnih iznosa izdržavanja u određenom novčanom iznosu.

2. Međunarodni principi i standardi utvrđeni u međunarodnim i regionalnim konvencijama

Posljednjih decenija sve je intenzivniji razvoj, harmonizacija i unifikacija porodičnog prava kroz razne evropske institucije. Pojedine, relevantne odredbe međunarodnih dokumenata bave se upravo pitanjem izdržavanja djece od strane roditelja. Kao najznačajnije konvencije iz ove oblasti navode se: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁴ Vijeća Europe i Povelja o temeljnim

³ Saveljić T., Hajduković J., Izdržavanje-pravo svakog djeteta i obaveza svakog roditelja, Studija, Sigurna ženska kuća Podgorica, Centar za građansko obrazovanje, Podgorica, 2014., str. 6., (<http://media.cgo-ccc.org/2014/11/cgo-ccc-izdrzavanje-pravo-svakog-djeteta-i-obaveza-svakog-roditelja.pdf>), (datum posjete stranici, mart, 2015. godine)

⁴ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*), Protokol br. 1., Protokol br. 4,

pravima EU⁵ kao opći dokumenti za zaštitu ljudskih prava, Konvencija o pravima djeteta⁶, Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inostranstvu⁷, Zelena knjiga o obavezama izdržavanja⁸, Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsci odluka te suradnji o predmetima izdržavanja⁹, dokumenti doneseni u okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo (Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obaveze izdržavanja¹⁰, te pripadajući mu Protokol o pravu mjerodavnom za obaveze izdržavanja),¹¹ i na kraju Načela o roditeljskoj skrbi.¹²

Položaj i prava djece u konfliktnim razvodima najpotpunije je definiran i uređen Konvencijom UN o pravima djeteta, kao temeljnim i univerzalnim međunarodnim dokumentom u oblasti zaštite prava djeteta. Ova Konvencija u članu 3. predviđa, kao jedno od temeljnih načela, koja bi se trebala razmatrati zajedno sa svim drugim pravima u Konvenciji, načelo najboljeg interesa djeteta prema kojem: u svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta bit će od prvenstvenog značaja te da države potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, poduzet će sve zakonske i upravne mjere. Cilj donošenja ove Konvencije bio je upravo taj da se djeci omogući dostojan život, te da dijete, kao pravni subjekat, uživa sva građanska, ekonomska, politička, socijalna i kulturna prava.

Protokol br. 6., Protokol br. 7., NN MU br. 18/97, 6/99 - proč. tekst, 8/99 - ispr.; Protokol br. 13., NN MU br. 14/02, 13/03., Protokol br. 12., NN MU 14/02, 9/05, Protokol br. 14. uz ovu Konvenciju, NN MU 1/06 i 2/10.

⁵ Povelja temeljnih prava Europske unije (*Charter of fundamental rights of the European Union*), OJ C 83, 30.3.2010.

⁶ Konvencija o pravima djeteta (*Convention on the rights of the child*), 1577 UNTS 3, Sl. 1. SFRJ br. 15/90, NN MU br. 12/93, 20/97.

⁷ Konvencija Ujedinjenih naroda o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inostranstvu (*Convention on the recovery abroad of maintenance*), 286 UNTS 3, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/1960, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994.

⁸ Zelena knjiga o obavezama izdržavanja (Green paper on maintenance obligations), COM(2004) 254 final, 15.4.2004. dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52004DC0254>

⁹ Uredba Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsci odluka te suradnji o predmetima uzdržavanja (Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations), OJ L 7, 10.1.2009.

¹⁰ Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obaveze uzdržavanja (*Convention on the international recovery of child support and other forms of family maintenance*)

¹¹ Protokol o pravu mjerodavnom za obaveze uzdržavanja (*Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations*) <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt39en.pdf>.

¹² Načela Evropske komisije za evropsko pravo o roditeljskoj skrbi (*Principles of European family law regarding parental responsibilities*), dostupno na <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PREnglish.pdf>

Izdržavanje djeteta uređeno je čl. 27. Konvencije u kojemu je propisano:

1. Države stranke priznaju svakom djetetu pravo na životni standard primjeren njegovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju.

2. Roditelj(i) ili druge osobe, ovisno o njihovim sposobnostima i materijalnim mogućnostima, snose najveću odgovornost za osiguranje životnih uvjeta koji su prijeko potrebni za djetetov razvoj.

3. Države stranke će, ovisno o nacionalnim prilikama i svojim mogućnostima, poduzeti odgovarajuće mjere pomoći roditeljima i drugim osobama koje su odgovorne za dijete u ispunjavanju ovoga prava i, ako je potrebno, osigurati materijalnu pomoć i programe podrške, osobito u pogledu prehrane, odijevanja i smještaja.

4. Države stranke će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za izdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako unutar države stranke tako i iz inostranstva. Posebno će u slučajevima kad osoba koja je materijalno odgovorna za dijete živi u drugoj zemlji odvojeno od djeteta, države stranke težiti pristupanju ili zaključivanju međunarodnih sporazuma, kao i pronalaženju drugih prikladnih postupaka.

Na ovaj način Konvencija je postavila izdržavanje djeteta na jedan zavidno visok standard, naglašavajući da je obaveza oba roditelja da djetetu omoguće taj adekvatni životni standard.

Primjenjujući odredbu člana 27. Konvencije, naš zakonodavac je u Porodični zakon FBiH uvrstio odredbu koja glasi: Osobe iz stava 1. člana 213. ovog Zakona međusobnom izdržavanju doprinose srazmjerno svojim mogućnostima i potrebama izdržavane osobe.¹³ Sadržaj navedene odredbe iz Porodičnog zakona FBiH se poklapa sa sadržajem odredbe 27. Konvencije, te je na taj način ovaj međunarodni standard uvršten u bosansko-hercegovačko zakonodavstvo.

3. Krivičnopravna zaštita prava na izdržavanje

Izdržavanje djeteta je jedan institut porodičnog prava, kojem je država omogućila, da u slučaju neispunjena dužnosti roditelja da izdržavaju svoje maloljetno dijete, primjeni sredstava iz drugih pravnih područja radi ostvarivanja djetetovih prava zagarantovanih međunarodnim dokumentima i zakonima odnosne države. Zaštita putem krivičnog prava nastupa onda kada porodično pravo nema više raspoloživih mehanizama da zaštiti najbolji interes djeteta.

Krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja¹⁴ predstavlja jedno od krivičnih djela iz glave XX Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine¹⁵, koja se odnosi na grupu krivičnih djela protiv braka, porodice i mladeži. Krivična djela koja sadrži ova glava KZ FBiH usmjerena su na zaštitu više srodnih objekata: braka, porodice i mladeži. Pravo na porodični život jedno je i od temeljnih prava zagarantovanih Ustavom Bosne i Hercegovine koji u skladu sa članom 8.

¹³ Član 214. Porodičnog zakona FBiH.

¹⁴ Član 223. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

¹⁵ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14.

Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda svakom članu porodice garantuje poštovanje i pravnu zaštitu porodičnog života. Ovom glavom KZ FBiH inkrimirana su ona ponašanja kojima se izravno napadaju brak, porodica i mladež. Krivičnopravna reakcija usmjerena je na nedopuštene radnje roditelja prema djeci, na povredu dužnosti izdržavanja i kršenje porodičnih obaveza. Također se ovom glavom KZ FBiH štiti i institucija braka kakvu poznaje naše porodično zakonodavstvo. Npr., kod krivičnog djela dvobračnosti ne radi se prvenstveno samo o zaštiti monogamnog braka, već i o zaštiti osobe koja je s drugom osobom stupila prva u brak.

Odredbom stava 1. člana 223. KZ FBiH određeno je da krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja čini onaj ko izbjegava davanje izdržavanja za osobu koju je na osnovu izvršne sudske odluke ili izvršne nagodbe sklopljene pred drugim nadležnim organom dužan izdržavati.

„Radnja ovog krivičnog djela sastoji se u izbjegavanju izdržavanja. To mogu biti različiti oblici činjenja ili nečinjenja s tim da se preko njih privremeno ili trajno onemogućava ispunjenje obaveze davanja izdržavanja. To su npr. davanje otkaza, neprihvatanje zaposlenja, učestalo mijenjanje radnog mjesta, otuđivanje imovine, mijenjanje mjesta prebivališta, itd. Da li neki od ovih oblika predstavlja izbjegavanje izdržavanja procjenjuje se u svakom konkretnom slučaju. Djelo neće postojati ako nosilac obaveze izdržavanja objektivno nije u mogućnosti da daje izdržavanje. Za postojanje djela, osim zakonske obaveze izdržavanja, potrebno je da je ta zakonska obaveza utvrđena u izvršnoj sudskoj odluci, odnosno u izvršnoj nagodbi koja je sklopljena pred drugim nadležnim organom.“¹⁶ Za ovo krivično djelo možemo reći da ima svoje dvije karakteristike, a to su: trajnost i način izvršenja, jer se djelo može izvršiti aktivno i pasivno. Da bi postojalo ovo krivično djelo potreban je trajniji negativniji stav učinioaca, dakle da izbjegava da plaća izdržavanje djeteta duži vremenski period, odnosno da je riječ o namjernom nedavanju izdržavanja, a ne o prostom nedavanju izdržavanja. Ako učinilac iz objektivnih razloga ne može izvršavati svoju dužnost, nema ni izbjegavanja izdržavanja, a time ni krivičnog djela jer se ni od koga ne može tražiti da čini nemoguće (*ultra posse nemo tenetur*). Što se tiče načina učinjenja djela (aktivno ili pasivno), bitno je istaknuti da aktivno učinjenje predmetnog krivičnog djela postoji kada učinilac odbija zaposlenje i na taj način se dovodi u situaciju da nema novca za izdržavanje. Pasivno učinjenje ovog krivičnog djela postoji u slučaju kada učinilac ima sredstva kojima može da izdržava svoje dijete, ali odbija izvršenje takve obaveze. Dakle, od značaja je njegovo imovinsko stanje, tačnije da li je zaposlen, te ukoliko nije, da li je svojom krivicom nezaposlen.

Oblik krivnje je umišljaj. Umišljaj obuhvata svijest o radnji izbjegavanja izdržavanja i svijest da se to čini uprkos postojanja izvršne sudske odluke, odnosno njenog ekvivalenta.

Stavom 2. člana 223. KZ FBiH propisano je da pri izricanju uvjetne osude sud može učinioocu odrediti obavezu urednog plaćanja izdržavanja te podmirenja

¹⁶ Tomić, Z. Krivično pravo II Posebni dio, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007., str. 143.

dospjelih obaveza. Neispunjenje ovih uvjeta može dovesti do opoziva izrečene uvjetne osude.

Stavom 3. ovog člana predviđa se mogućnost oslobađanja od kazne učinioca djela, ukoliko on ispuni svoju obavezu do okončanja glavnog pretresa.

4. Fenomenološke i etiološke karakteristike krivičnog djela izbjegavanja izdržavanja

Kriminalna fenomenologija se bavi pojavnim oblicima, strukturom, strukturnim promjenama i dinamikom kriminaliteta, kao i socijalno – individualnim svojstvima izvršioca. Utvrđivanje i istraživanje krivičnog djela izbjegavanja izdržavanja, kao kriminološke pojave sastoji se iz fenomenološkog i etiološkog vida, tj. utvrđivanje onih elemenata kroz koje se ispoljavaju faktori koji ga uslovljavaju.

U okviru razmatranja krivičnog djela izbjegavanja izdržavanja sa kriminološkog aspekta obrađena je s jedne strane fenomenologija ovih krivičnih djela izvršenih u periodu od 2008. do 2013. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine. S druge strane, obrađena je i etiološka komponenta ove problematike, posebno analizirajući iz kojih razloga ili motiva su djela vršena. Izvor podataka bile su pravomoćne presude Općinskih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Fenomenologija i etiologija krivičnog djela izbjegavanje izdržavanja obuhvata podatke koji se odnose na učinioca, kao što su godište ili starosna dob, bračno stanje, obrazovanje, zanimanje, radni status i ranija osuđivanost. Osim toga, istraživanjem su obuhvaćeni i podaci koji se odnose na spol izdržavanih lica, vremenski period koji protekne do prijave djela izbjegavanja izdržavanja, razloge izbjegavanja izdržavanja, odnos davaoca izdržavanja i izdržavanog lica, trajanje krivičnog postupka, krivičnu sankciju i ulaganje pravnog lijeka.

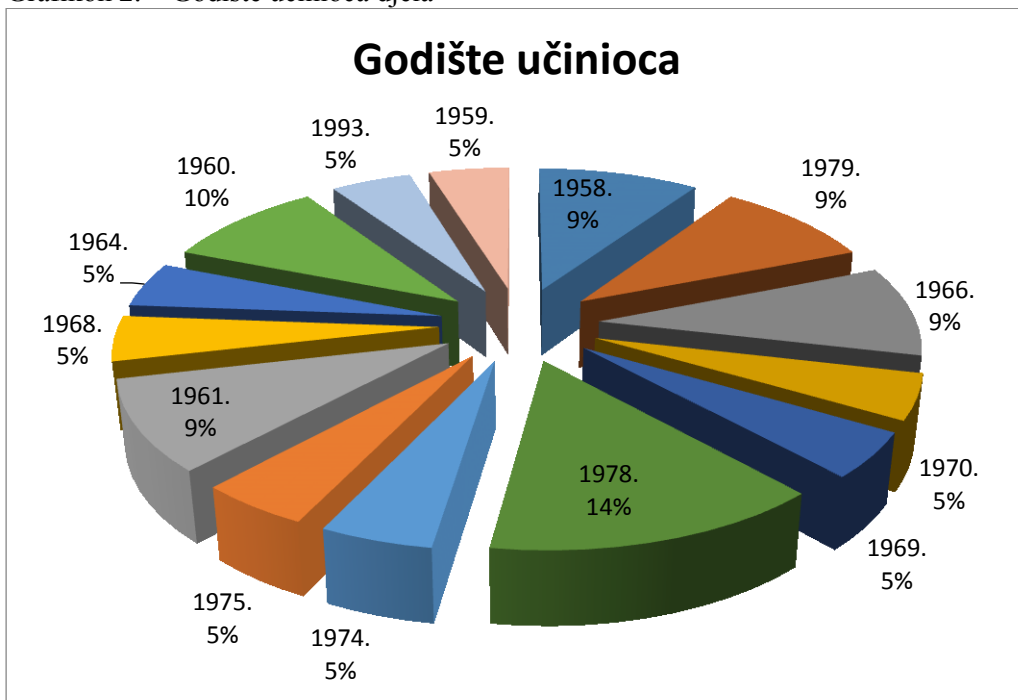
S obzirom da je pojavna strana krivičnog djela izbjegavanje izdržavanja kao kriminološka pojava iskazana statističkim uzorkom dobila se slika o masovnosti i učestalosti ispitivanog fenomena.

Grafikon 1. – Spolna struktura učinioca krivičnog djela izbjegavanje izdržavanja

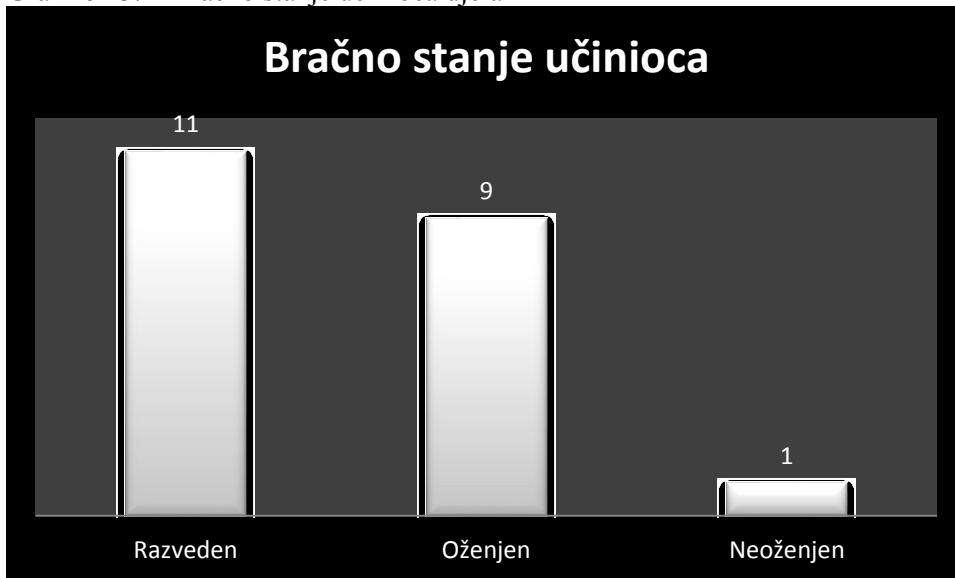
Iz prethodnog grafikona je vidljivo da krivično djelo izbjegavanja izdržavanja u 100% slučajeva čini otac djeteta. Majka djeteta kao učinilac ovog krivičnog djela učestvuje u 0% slučajeva.

Grafikon 2. – Godište učinioca djela

Kao učinioci djela javljaju se u najvećem broju slučajeva osobe u tridesetim godinama (godište 1978. u 14% slučajeva) Međutim, iz ovog grafikona se može izvesti zaključak da godine života ne predstavljaju odlučujući faktor za izvršenje ove vrste krivičnih djela.

Grafikon 3. – Bračno stanje učinioca djela

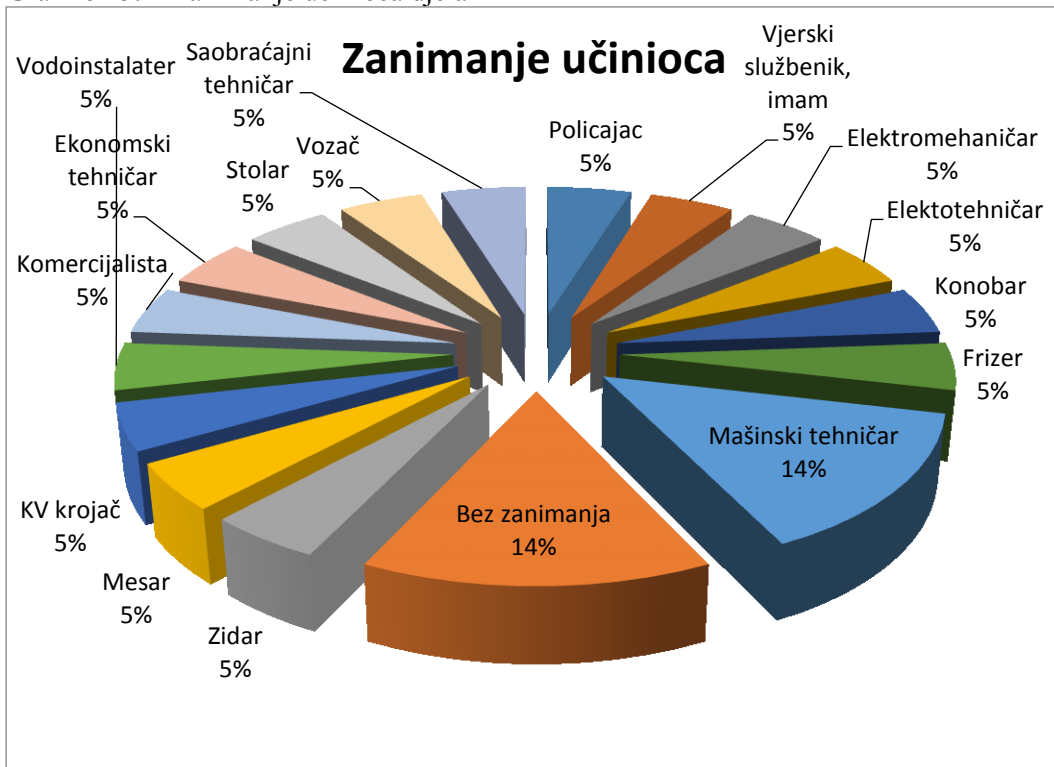
U najvećem broju slučajeva riječ je o učiniocima djela koji su razvedeni, međutim ima i onih koji su nakon razvoda sa prvom suprugom se ponovo oženili, osnovali novu porodicu, i izbjegavaju izdržavanje za dijete iz prvog braka, pravdajući se činjenicom da oni sada imaju novu porodicu o kojoj moraju brinuti (kako se navodi u obrazloženju presuda).

Grafikon 4. – Obrazovanje učinioca djela

Pretežno prevladavaju učinioci djela sa završenom srednjom stručnom spremom (sa akcentom na osobe koje su završile zanat).

Grafikon 5. – Zanimanje učinioca djela

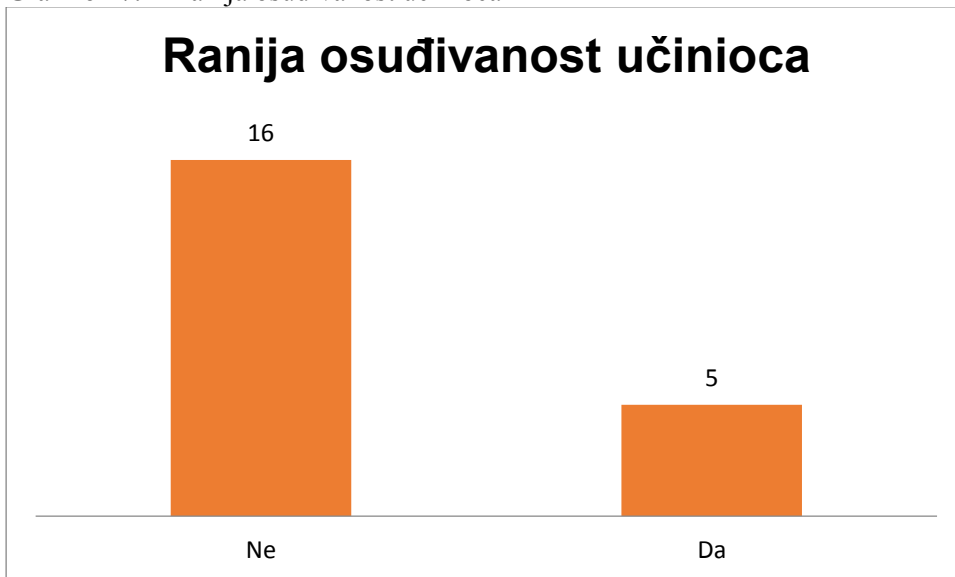
Iz prethodnog grafikona je vidljivo da je riječ o osobama raznovrsnih zanimanja. Ipak, preovladavaju oni koji su bez zanimanja.

Grafikon 6. – Radni odnos učinioca djela

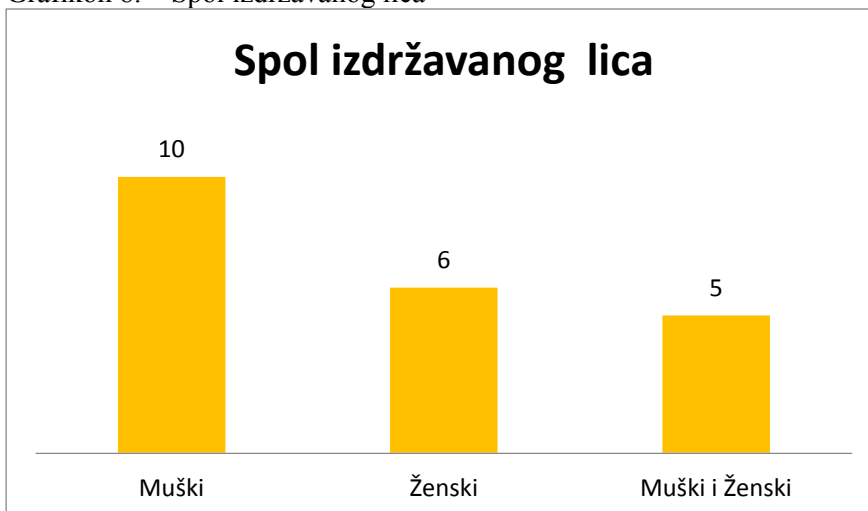
U 62% analiziranih slučajeva radi se o nezaposlenim izvršiocima krivičnog djela, koji na taj način i pravdaju motiv izvršenja ovog krivičnog djela. Ovu okolnost sud uzima u obzir kao olakšavajuću prilikom odmjeravanja kazne.

Grafikon 7. – Ranija osuđivanost učinioca

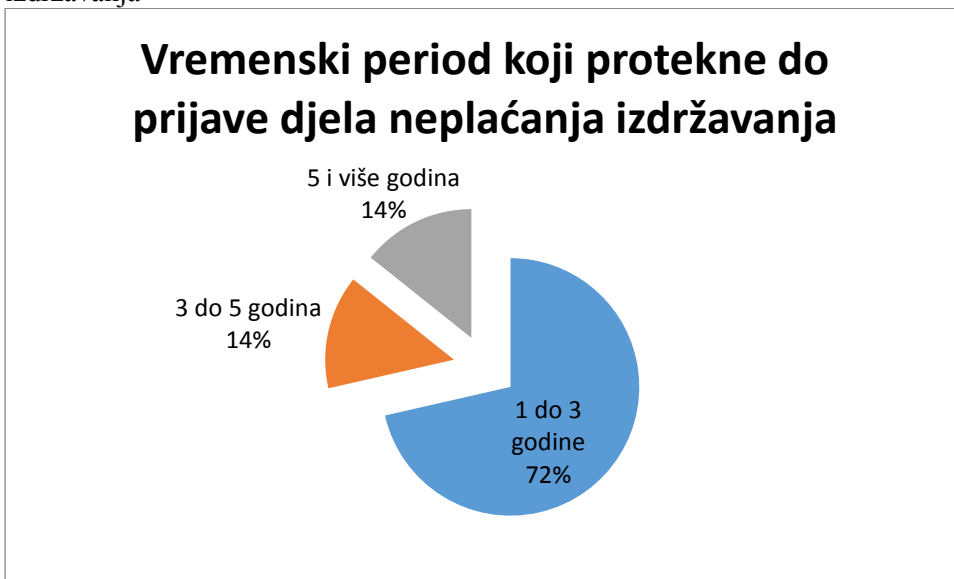
Kod izvršenja krivičnog djela izbjegavanje izdržavanja preovladavaju učinioci koji nisu povratnici, dakle oni koji ovo djelo čine prvi put, što sud također cijeni kao olakšavajuću okolnost prilikom odmjeravanja kazne. Međutim, u pet predmeta riječ je o povratnicima koji čine raznorodna djela.

Grafikon 8. – Spol izdržavanog lica

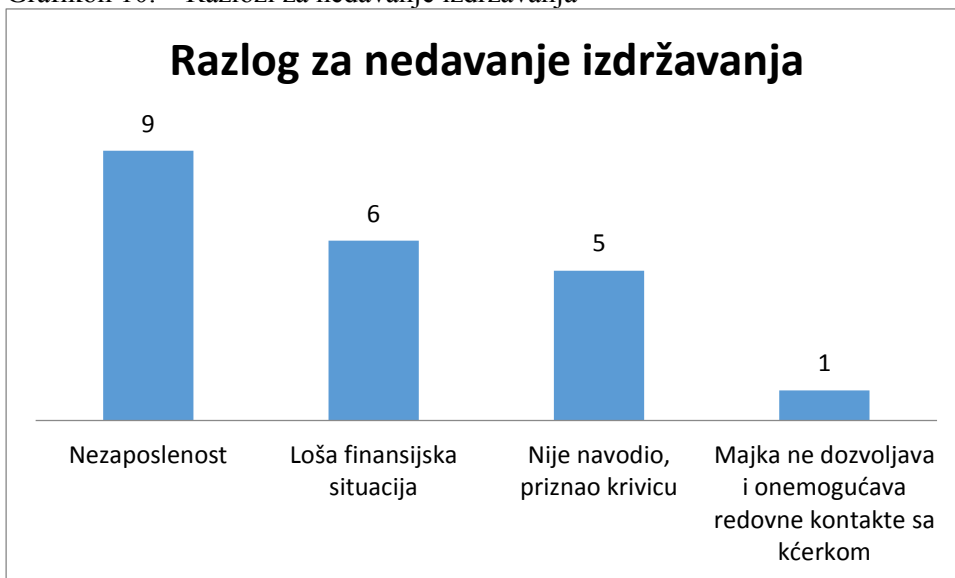
Iz analiziranih predmeta vidljivo je da se pretežno radi o muškoj djeci kojoj se uskraćuje izdržavanje od strane jednog roditelja, i da je u većini slučajeva riječ o jednom djetetu kojem je uskraćeno pravo na izdržavanje. U samo malom broju slučajeva roditelj izbjegava izdržavanje dvoje djece.

Grafikon 9. – Vremenski period koji protekne do prijave djela neplaćanja izdržavanja

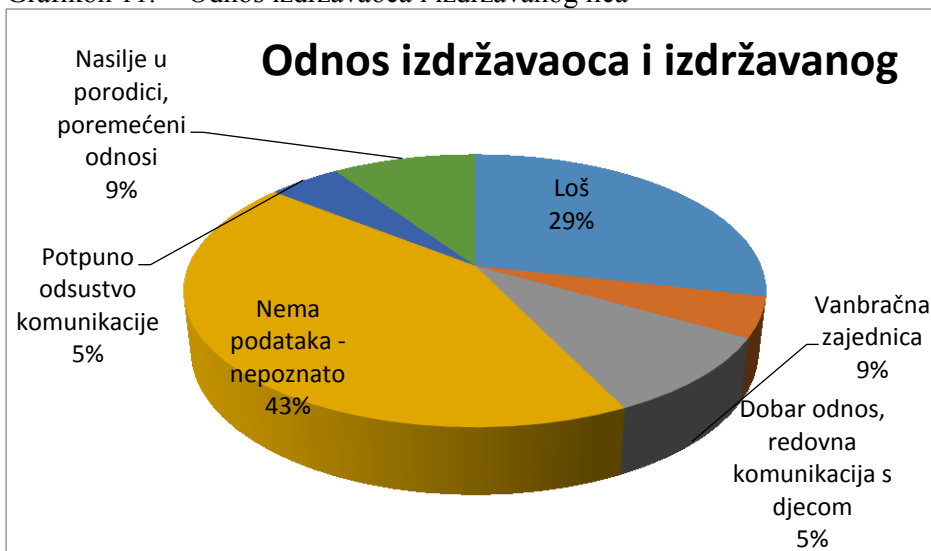
Interesantno je za primijetiti da oštećeni, dakle pretežno majke koje ostvaruju roditeljsko staranje nad djetetom, (u 72% predmeta), ovo krivično djelo koje čini otac djeteta, prijave tek nakon što prođe godina od neplaćanja, odnosno u intervalu između jedne do tri godine. Smatramo da je ovo dug vremenski period za neprijavljivanje, te da bi se blagovremenim prijavljivanjem krivičnog djela utjecalo i na brži sudski postupak.

Grafikon 10. – Razlozi za nedavanje izdržavanja

Učinioci ovih krivičnih djela kao razloge izbjegavanja izdržavanja navode nezaposlenost i lošu finansijsku situaciju. Međutim, iz većine analiziranih presuda da se izvesti zaključak da obaveznik izdržavanja smatra da davanjem iznosa za izdržavanje djeteta ustvari finansira njegovu majku, te kao drugi najčešći razlog navodi se njegova nova bračna zajednica i nova porodica o kojoj mora voditi brigu, zaboravljajući i u potpunosti zanemarujući brigu o prvorodenom djetetu iz prijašnjeg braka.

Grafikon 11. - Odnos izdržavaoca i izdržavanog lica

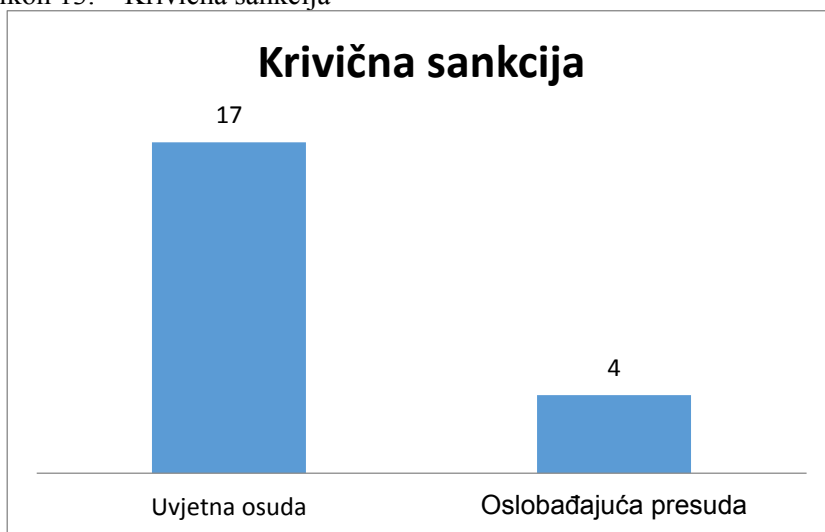
U 43% slučajeva davalac izdržavanja nije htio u sudskom postupku da kaže išta o svom odnosu sa svojim djetetom. U 29% slučajeva optuženi za krivično djelo izdržavanja se izjasnio da je odnos između njega i djeteta loš.

Grafikon 12. – Trajanje krivičnog postupka

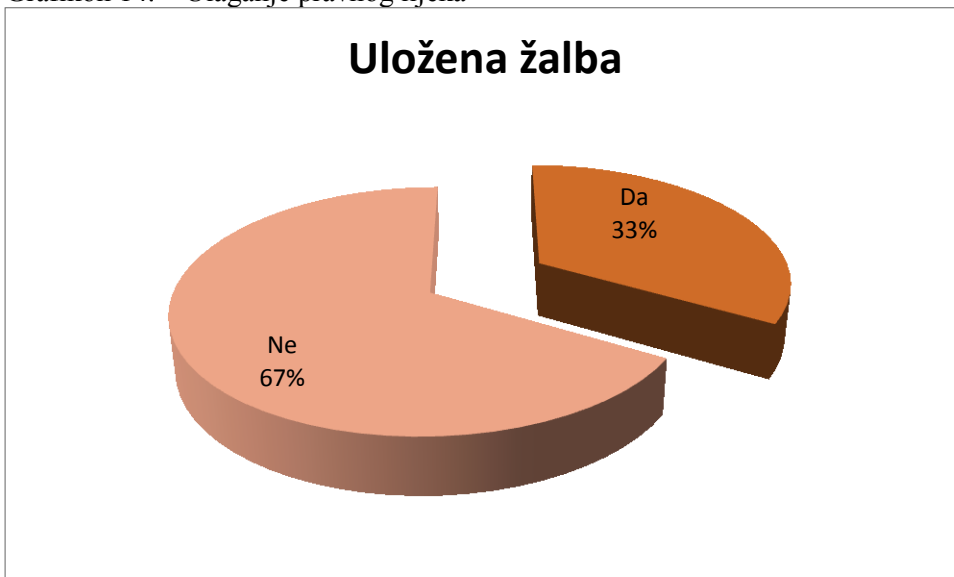
U 57% analiziranih slučajeva krivični postupak je trajao od jedne do tri godine.

Grafikon 13. – Krivična sankcija

Najčešća krivična sankcija koju sudovi izriču za učinioca krivičnog djela izbjegavanje izdržavanja jeste uslovna osuda. Kao olakšavajuću oklonost sudovi cijene: nezaposlenost učinioca djela, slabo imovno stanje učinioca djela, te činjenicu kada učinilac djela prizna krivicu. Sudovi su prilikom izricanja uvjetne osude osuđenom odredili obavezu urednog plaćanja izdržavanja i podmirenja dospjelih obaveza, a što je vidljivo iz analiziranih presuda.

Grafikon 14. – Ulaganje pravnog lijeka

U čak 67% analiziranih predmeta nijedna od strana u sporu, ni oštećeni ni osuđeni, nisu ulagali žalbu. To s jedne strane govori i o pasivnosti strana u postupku, pogotovo strane koja zastupa interese oštećenog djeteta.

5. Zaključak

Brak i porodica spadaju među najvažnije društvene vrijednosti, koje su zaštićene kako međunarodnim dokumentima, tako i Ustavom i zakonima država. Od odnosa unutar porodice zavise i odnosi unutar jednog društva. Zbog toga se brak i porodica nalaze pod posebnom zaštitom države, te su i zaštićeni posebnim zakonima, i čine predmet porodičnog prava. Propisi o zasnivanju braka i regulisanju bračnih i porodičnih odnosa nalaze se u porodičnim zakonima. Naravno, zbog intimnosti odnosa u braku i porodici propisi porodičnih zakona ne regulišu i ne normiraju sve odnose braka i porodice, već samo sa onog gledišta ukoliko je to nužno radi zaštite zajedničkih interesa društva. Posmatrano sa stajališta krivičnog prava još je uži krug bračnih i porodičnih odnosa koji su predmet krivičnopravne zaštite. Brak je kao osnova porodice pod posebnom zaštitom države. Shodno tome su brak i porodica i pod posebnom krivičnopravnom zaštitom. Za krivična djela protiv braka i porodice možemo reći da su krivična djela u širem smislu, pogotovo krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja. Upravo se ovim krivičnim djelima nastoji pružiti cjelovitija zaštita društvenih vrijednosti, posebno imajući u vidu društveni razvoj djece i maloljetnika. Nesređeni odnosi unutar porodice nanose veliku štetu i prouzrokuju tjelesne i duševne poteškoće, zbog toga je potrebno posebnu pažnju posvetiti upravo razvoju djece i maloljetnika.

Analizirajući presude Općinskih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu od 2008. do 2013. godine, a koja se odnose na krivično djelo Izbjegavanje izdržavanja došlo se do nekoliko zaključaka. U sklopu ovog razmatranja obrađena je etiologija razmatranog krivičnog djela, posebno analizirajući iz kojih razloga ili motiva je djelo vršeno. Izvor podataka bile su pravomoćne presude Općinskih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Iz analiziranih predmeta je vidljivo da je pretežno riječ o muškim izvršiocima ovog krivičnog djela, što znači da su očevi ti koji nakon razvoda braka ne vode više brigu o svom djetetu. Kao učinioci se javljaju osobe različite životne dobi, mada preovladavaju učinioci između 30 i 40 godina starosti. Riječ je o razvedenim učiniocima djela; mali broj njih je nakon razvoda sa prvom suprugom ponovo sklopio brak. Što se tiče njihovog obrazovanja, uglavnom se radi o osobama koje imaju završenu srednju stručnu spremu (u velikom broju slučajeva zanat), raznovrsnih su zanimanja i pretežno su nezaposleni. Djelo Izbjegavanje izdržavanja čine prvi put, dakle nisu recidivisti kako u pogledu ovog krivičnog djela, tako ni u pogledu nekog drugog krivičnog djela.

Smatramo bitnim za istaknuti da krivični postupci u ovim predmetima traju dugo, u prosjeku od jedne do tri godine. Ovakvi krivični postupci bi se trebali rješavati brže, po što hitnijem postupku, jer je riječ o materijalnoj egzistenciji izdržavanog lica, kao i osjećaju zapostavljenosti od strane vlastitog oca. Pogotovo treba voditi računa u situacijama kada je otac izdržavanog djeteta ponovo zasnovao novu porodicu o kojoj se brine, da se kod izdržavanog djeteta ne stvori još veći osjećaj odbačenosti.

Najčešća krivična sankcija koja se izriče učiniocima ovog krivičnog djela jeste uvjetna osuda. Općinski sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine izvršiocima u najvećem broju slučajeva izriču uvjetnu osudu bez propisivanja obaveze da izmire svoje dospjele obaveze prema tražiocu izdržavanja, iako je članom 223. stavom 2. KZ FBiH propisano da sud može pri izricanju uvjetne osude učiniocu odrediti obavezu urednog plaćanja izdržavanja te podmirenja dospjelih obaveza. Neispunjenje ovih uvjeta može dovesti do opoziva izrečene uvjetne osude. Interesantno je za primijetiti da nadležna tužilaštva ne podižu zahtjev za plaćanjem izdržavanja na osnovu kojeg bi sud obavezao izvršioca krivičnog djela da izmiri svoje obaveze prema izdržavanom djetetu i da ubuduće uredno ispunjava obavezu izdržavanja.

Smatramo da bi uz uvjetnu osudu sud trebao obavezno izricati i ovaj dopunski uvjet pored temeljnog uvjeta koji se odnosi na to da učinilac u vremenu provjeravanja ne smije počinuti novo krivično djelo. Smisao izricanja uvjetne osude jeste da se izbjegne izvršavanje zatvorske kazne izdržavatelja, jer njegov odlazak u zatvor bi značio dalju nemogućnost plaćanja izdržavanja pa nije ni u interesu izdržavane osobe. Međutim, kada bi se uz uvjetnu osudu izrekao i dopunski uvjet postigla bi se efektivnija zaštita izdržavanog djeteta. Ukoliko sud utvrdi da osuđeni nije iz objektivnih razloga mogao da izvrši zadanu obavezu, onda sud može dopunski uvjet zamijeniti drugim ili osuđenog osloboditi obaveze.

Na osnovu svega iznesenog možemo zaključiti da u Federaciji Bosne i Hercegovine nije počinjen veliki broj ovih krivičnih djela. Naime, u periodu od 2008. do 2013. godine donesene su pravosnažne presude u svega 21 predmetu, od toga šest predmeta na Općinskom sudu u Mostaru, jedan predmet na Općinskom sudu u Konjicu, četiri predmeta na Općinskom sudu u Sarajevu, dva predmeta na Općinskom sudu u Tuzli, i najveći broj predmeta, osam, na Općinskom sudu u Zenici. Mali broj ovih krivičnih djela je svakako dobar podatak, pod uvjetom da se iza njega ne krije znatno veća „tamna brojka

Sunčica Hajdarović, Senior Assistant,
Faculty of Law, University „Džemal Bijedić“ Mostar

LEGAL PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS TO SUBSISTENCE IN THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: Child support is the institution of family law. A family law has a permission of the state to apply the funds from other areas of the law for the realization of children's rights guaranteed by international documents and laws of the State, in case of unfulfilled duty of parents to support their minor child. The crime of Avoiding serving is one of the crimes referred to in Chapter XX of the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Criminal offenses against marriage, family and youth. Within the scope of the crime of Avoiding serving from the criminal aspect, in this work will be discussed phenomenology of the this crime executed in the period from 2008 to 2013 in the Federation of Bosnia and Herzegovina. A special emphasis will be given to the reasons or motives why these crimes were committed. Sources of data are the final judgment of the Municipal Courts in the Federation of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: serving, the best interests of the child, criminal protection